

جستارهایی در سبک زندگی

مفاهیم بنیادین

به کوشش: امیر قربانی

نویسندگان: مجید کافی، سید حسین شرف‌الدین، مسعود
آذربایجانی، داوود مهدوی‌زادگان، مهدی فدایی، احمد
شاکرنژاد، محمد بهشتی، مجید عطایی نظری، سید حسن
اسلامی، عبدالرضا آتشین‌صدف، محمد خیری، محمد حسن
احمدی، محسن نیازی، زهرا صادقی‌آرانی، ندا خداکرمان

فهرست

دییاحه ۷

مدل روش شناختی مطالعه سبک زندگی اسلامی ۱۳
مجید کافی

سبک زندگی با رویکرد معنوی ۳۷
سید حسین شرف‌الدین

ظرفیت‌شناسی روان‌شناسی برای سبک زندگی ۷۳
مسعود آذربایجانی

روایت دیروزی شدن سبک زندگی ۹۷
داود مهدوی‌زادگان

نسبت «سبک زندگی» و «معنای زندگی» در اندیشه آلفرد آدلر ۱۳۳
مهدی فدایی

مبانی پانثیستی سبک زندگی در معنویت‌گرایی جدید ۱۵۱
احمد شاکر نژاد

گفتمان معرفه‌النفس و ریاضت در سبک زندگی اشرافی عرفانی ۱۷۵
محمد بهشتی

بررسی مشروعیت سبک زندگی ریاضتی بر اساس قاعده لاضرر ۱۹۵
مجید عطایی نظری / سید حسن اسلامی

بیان‌های نظری سبک زندگی در اندیشه پی‌یر بوردیو با رویکرد انتقادی ۲۲۱
عبدالرضا آتشین صدق / محمد خیری

جایگاه متن در تقریر سبک زندگی اسلامی ۲۷۱
محمد حسن احمدی

ارائه مدل ساختاری- تفسیری عوامل مؤثر بر سبک زندگی نشاط‌محور ۲۹۹
محسن نیازی / زهرا صادقی آرانی / ندا خداکریمیان گیلان

دیباچه

اصطلاح سبک زندگی را گویا نخست بار ماکس وبر به کار برد و آلفرد آدلر آن را در حوزه روانشناسی مفهوم سازی کرد. کاربرد گسترده این واژه بیانگر تلقی خاصی از زندگی و انسان است. زندگی در این کاربرد، به خلاف تصور جبرانگاران و مکانیکی، هدفمند، کل نگرانه و نظام مند است.

اصطلاح سبک زندگی در دهه های اخیر اهمیت بیشتری یافته است. هرچند این اصطلاح ریشه در نظریه های جامعه شناسی و روان شناسی دارد، بیشتر در پژوهش های تجربی توسعه یافته است و در رشته های گوناگون کاربرد یافته است. از اوایل دهه ۸۰ میلادی، سازمان بهداشت جهانی مفهوم سبک زندگی را به رسمیت شناخت. این سازمان «سبک زندگی» را الگوهایی از انتخاب های رفتاری از میان گزینه های گوناگون و برحسب شرایط اجتماعی و اقتصادی و سهولت تعریف کرد. این مفهوم با مجموعه قابل توجهی از مفاهیم همچون فرهنگ، منزلت، رفتار، سلیقه و مُد پیوندی گسست ناپذیر دارد و گستره آن ابعاد فردی و اجتماعی زندگی آدمیان را دربرمی گیرد. به باور برخی، سبک زندگی در دامن علوم انسانی غربی رشد کرده و بالنده شده است. فارغ از داوری در این باب، آنچه مهم است دنبال کردن نحوه پدیدآیی این مفهوم، پیشینه آن، رهیافت های مختلف به سبک زندگی و مفاهیم همبسته با آن در علوم ناظر به این مبحث است. این مهم بدون مطالعه آثار صاحب نظران و اندیشمندان این حوزه میسر نخواهد شد.

پژوهشکده سبک زندگی اسلامی برای پرکردن خلأ تولید اندیشه و علم در حوزه مباحث سبک زندگی از سال ۱۳۹۴ «پژوهش نامه سبک زندگی» را منتشر کرد. این دو فصل نامه، جدیدترین یافته ها در حوزه سبک زندگی اسلامی-ایرانی را در قالب مقالات علمی-پژوهشی بازتاب می دهد. هدف از انتشار این نشریه، ایجاد فرصت برای تبادل نظر و نقد مباحث مرتبط با سبک زندگی، ارتقای سطح پژوهش های بنیادین علوم مرتبط با این حوزه و کیفیت آن، طرح مسائل جدید علمی و کمک به مسئله یابی و حل مسائل علمی و فنی درباره تنگناهای توسعه فرهنگی و اجتماعی کشور بود.

جلد نخست از این مجموعه، حاوی ۱۱ مقاله منتخب از این پژوهش نامه است که با هدف معرفی مفاهیم بنیادین سبک زندگی تدوین شده است. در ادامه مروری اجمالی بر این آثار خواهیم داشت.

۱. مدل روش شناختی مطالعه سبک زندگی اسلامی؛ مجید کافی (استادیار و مدیر گروه جامعه شناسی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه)

هدف محوری در این جستار دستیابی به مدلی برای نیل به نظریه سبک زندگی اسلامی است. نویسنده درصدد است تا با استفاده از سه روش تفسیر موضوعی، تحلیل محتوا و مدل سازی به مدلی ترکیبی برای نظریه پردازی در باب سبک زندگی اسلامی از قرآن دست یابد.

۲. سبک زندگی با رویکرد معنوی؛ سیدحسین شرف الدین (دانشیار گروه علوم اجتماعی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی)

این نوشتار درصدد است تا جایگاه و نقش معنویت اصیل در سبک زندگی دینی (اسلامی) را با استناد به منابع دینی و معرفت دینی، بازخوانی و تحلیل کند. روش مطالعه در بخش گردآوری داده ها، اسنادی و استنادی و در بخش تشریح یافته ها، توصیفی، تحلیلی و تفسیری است.

۳. ظرفیت شناسی روان شناسی برای سبک زندگی؛ مسعود آذربایجانی (دانشیار پژوهشگاه حوزه و دانشگاه)

هدف نویسنده این است که ظرفیت‌ها، قابلیت‌ها و توانش‌های دانش روان‌شناسی را برای تحلیل و تبیین مباحث و مسائل سبک زندگی شناسایی و معرفی کند. از روش تحلیل محتوای کیفی متون و منابع اصلی و کلاسیک روان‌شناسی در این جستار استفاده شده است.

۴. روایت دیروزی شدن سبک زندگی (نقد کتاب تجربه تجدد)؛ داود مهدوی‌زادگان (دانشیار پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی) این مقاله به مطالعه انتقادی کتاب دکتر نعمت‌الله فاضلی با عنوان «تجربه تجدد» اختصاص دارد. از منظر نویسنده، این اثر تجربه تجدد سبک زندگی دیروز ایرانیان را روایت کرده است که با فرهنگ و اندیشه کهن ایرانی بیگانه است.

۵. نسبت «سبک زندگی» و «معنای زندگی» در اندیشه آلفرد آدلر؛ مهدی فدایی (استادیار گروه اخلاق و تربیت دانشگاه باقرالعلوم)

این مقاله با محوریت آراء آدلر حول دو مفهوم سبک زندگی و معنای زندگی سامان یافته است. روش پژوهش توصیفی تحلیلی است و بر اساس داده‌های برآمده از گردآوری کتابخانه‌ای به تحلیل مسئله اصلی پرداخته می‌شود.

۶. مبانی پانتئیستی سبک زندگی در معنویت‌گرایی جدید؛ احمد شاکرنژاد (استادیار پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی)

نویسنده در این مقاله کوشیده است با استفاده از پژوهش‌های موجود درباره عقاید معنویت‌گرایان جدید، دیدگاه متداول این افراد درباره خداوند و انسان را بر محور خداشناسی پانتئیستی تحلیل نماید و ضمن بیان ویژگی‌های خاص پانتئیسم در معنویت جدید، گمانه‌زنی‌هایی درباره تأثیرات آن بر سبک زندگی معنویت‌گرایان ارائه کند.

۷. گفتمان معرفه النفس و ریاضت در سبک زندگی اشراقی عرفانی؛ محمد بهشتی (استادیار پژوهشگاه حوزه و دانشگاه)

در این مقاله تلاش می‌شود تا پایه و اساس سبک زندگی اشرافی تبیین شود. نویسنده در صدد این است تا تاروپود، ماهیت و حقیقت خودشناسی و ریاضت را از نگاه شیخ اشراق با استناد به آثار وی تبیین کند.

۸. بررسی مشروعیت سبک زندگی ریاضتی بر اساس قاعده لاضرر؛ مجید عطایی نظری (دکتری مدرسی معارف، از دانشگاه قرآن و حدیث) و سید حسن اسلامی (استاد گروه دین پژوهی، دانشگاه ادیان و مذاهب) محور اصلی مقاله آسیب‌های احتمالی سبک زندگی عرفانی است. نویسندگان کوشیده‌اند با روش توصیفی و تحلیلی به طبقه‌بندی این آسیب‌ها و اصول و قواعد آن بپردازند.

۹. بنیان‌های نظری سبک زندگی در اندیشه پی‌یر بوردیو؛ عبدالرضا آتشین‌صدف (دانشجوی دکتری فلسفه علوم اجتماعی، دانشگاه باقرالعلوم) و محمد خیری (استادیار گروه فلسفه، دانشگاه مفید)

نویسندگان در این مقاله با تکیه بر آثار بوردیو و شارحان عمده اندیشه‌های وی به شیوه اسنادی و با رویکردی توصیفی و تحلیلی به تبیین مفاهیم و بنیان‌های نظری بوردیو در طرح نظریه سبک زندگی وی پرداخته‌اند.

۱۰. جایگاه متن در تقریر سبک زندگی اسلامی؛ محمد حسن احمدی (استادیار گروه آموزشی قرآن و حدیث، دانشگاه تهران)

نوع تقریر متن دینی و چگونگی ارتباط بخشی بین متن دینی و مسائل سبک زندگی، موضوع و سؤال اصلی این مقاله است. روش نویسنده برای رسیدن به پاسخ این سؤال، روش تحلیل انعکاسی متن است که متن دینی را بسان یک موضوع اجتماعی، از منظر انعکاس آن در محیط پیرامون بررسی می‌کند.

۱۱. ارائه مدل ساختاری. تفسیری عوامل مؤثر بر سبک زندگی نشاط‌محور؛ محسن نیازی (استاد گروه علوم اجتماعی دانشگاه کاشان)، زهرا صادقی آرانی (استادیار گروه مدیریت و کارآفرینی دانشگاه کاشان) و ندا خداکریمیان گیلان (دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات فرهنگی دانشگاه کاشان)

این پژوهش با هدف شناسایی ابعاد و شاخص اصلی مؤثر بر سبک زندگی نشاط محور و ارائه مدل ساختاری. تفسیری آن انجام گرفته است. از نظر هدف کاربردی و گردآوری داده ها توصیفی از پیمایش بوده و ابزار گردآوری اطلاعات پرسش نامه است.

در پایان بر خود لازم می دانم مراتب سپاسگزاری صمیمانه خود را از جناب آقای دکتر محمدتقی فعالی، رئیس محترم پژوهشکده سبک زندگی، بابت پشتیبانی معنوی و علمی از این پروژه اعلام دارم. از همکاران عزیز گروه سبک زندگی به ویژه آقایان علی فرهنگی، حامد عبداللهی سفیدان، سیدعلی آقایی و سیداکبر موسوی نیز قدردانی و سپاسگزاری می کنم. امیدوارم که این اثر گامی سودمند در مسیر غنابخشی به ادبیات علمی سبک زندگی باشد و مقبول طبع پژوهشگران و اندیش وران نکته سنج واقع شود.

پژوهشکده سبک زندگی اسلامی

معاونت پژوهش

امیر قربانی